

pismo dilena tomasa

Dilen Tomas, veljanski pesnik čije su pesme ušle u najekskluzivnije antologije Zapada, poznat je i po svojoj izvanrednoj prozi (»Portret umetnika«, »Kao štene, »U praskozorje«) Dugodržana prepsika koju je vodio sa svojim intimnim prijateljem — američkim pesnikom i kritičarem Oskarom Vilijemsonom publikovana je posle njegove smrti. (Umro je 1955 prilikom posete Sjedinjenim Državama). Donosimo jedno od tih pisa u izvodu.

London
30 jul 1945

Moj dragi Oskare,

zabavaljujem Ti za mnoge stvari.

Za tim da je časopis koje nisu mogle stići u bolji čas, eši sadržaj izazivao kod mene veću nestripljivost nego citanje Lorensa.

Zatim za antologije koje su sve izvanredno opremljene. U njihovim tekstovima slušam vaše simpatične devojke i mladiće. Sevi oni strašno mnogo puše, kokočere se, gledaju sagovornika pravo u oči, poziraju pred fotografom i razdržljivoj kosišu i sa raščupanom kosom — ta današnja Amerika — njen potomstvo.

Pokušati da ih se ubavi u romanijskom objektivu, te ljudi koji izgraduju nove vrbove — i nove ruševine, čija su dela tako uglačana (Siri — OTSUSTVO Kafke); Paul Klidovin dubok zamišljenost i štimung pun nemarnosti i rasejanosti uz obavezan maslac od kikirikija, domaću jabukovatu, »Selitri dzem, sve to isprepleteno sa unutrašnjom patnjom koja eruptivno izbjiga. Kako volim tu poeziju!

Za tvoju sopstvenu knjigu pesama. Tvoj glas, opor i bučan smrž se i sato bliže stvarnosti. Ponekad se spuštaš u neko ključalo crno podzemlje sebe samog.

Pesme nisu zabava ili vlasarska dinduva, nisu objašnjavaće čitaocu, niti zapomaganje zbog ovakvog ili onakvog stanja, nego upravljanje invencije prema onome što doći će vrbovima svojih nerava. Kola idu u kruš, skripe, protestuju i podu u određenom pravcu samo ako točkovi ispolje neku žaru. Tvoja rešenja, oblici, imponuju neodlučivom stvaralaškom vatrom...

... Dok ti pišem, otde u Blenkuom — Lengejn, Kar-melinšaj, Vels — vreme je upravo bisterično, sedim u sobi u kojoj sam se rodio, sa ovčarskim psom-tvarom kraj nogu, u kraju gdje leptira letne noći, babilje se otvara samo na Badnje veče i poklanjaču samovari. Moj sin, ne prekidno bacajući žabe u kinicu veruje da je našao sličnost između njih i dabrova. Gledajući iz sobe vidim da je razbij lučku svojih sestara — malu Đavoliku.

Cuo sam izdaleku ujka Boba kako srće u kolici dove kroz brkove požutele od nikotina. Moj otac naprotiv čita je nešto o Hanibalu kroz neobičnu načinu, tako male da kroz njih nije mogao jednovereno da pročita ni dve reči. Lako je ležati i živeti sa Hanibalom dok njegova žena čisti stari cilindar.

Vidi u Americi za Koricu. Ona se uvek gricka, a ja sam miš. Naše ruke i zubi sežu preko Okeana.

Pratio ti ovo.

Idućeg jutra još je padala kisa i nije bilo zelenakada. Poljana pred progorom, sunje i krave, farmerski koci na breklih grudi. Citam Lorensovne pesme, neke glasnije od svih u ovoj akustičnoj sobi. Volim ih sve više i više. Šeća li se:

O, zeleno treptanje jabuka u voćnjaku

Svetiljke umivene kiašom

Šetnja ismeđe kokoški između mokrih plastova

O suze na prozorskom oknu!

Ništa neće sazreti na blistavim zelenim jabukama punim razočaranja i kise

Gorak će biti njihov ukus, od suza, kada žute pege jeseni ispičaju opet stanu priču.

Unaokolo po polju kvoča moja smeda kokoška
Kvoc! Vlaga šini krila
Kvoc! ona je poletela ptica-kalužnica i tada
Kvoc! za vaše žute dragane.

Da, ovde je njegova smeda kokoška, kvocajući i skrivaći putu, tražajući za nekim svojim bogom, kokočni u bašti, tobaničica Gledis, mlade ove upucuju svoje blejaće jednoj nevoljenoj Gledis. Italjan-garobljenik skuplja seno kraj ograda, neki Fontanara, smedib, lukavib i navib u isti mab, očiju, gleda u njene crne plene dokolenice, dok je trčala sa odoljenjem granicicom za svojim žičkastim ljubimicama. Pokisao crvendac kuckao je u okno. Iza brda promulka buket teretnog voza probijala se do Huz Kesila. Blže-sivo, lakirano more, čekib od lengera, tela mačaka, kraljiv zubi, boce etera, riblja čorba, pisma iz Francuske, obaveštajne koja je nemoguće dešifrovati (lajna Marije Celeste, biojno stanie grla stoke, ime Kainove žene, zagonetke piramide, Tibetanski rakostrovi) na žalu.

Uz brdušku stazu, iza ove kuće prepune Tomosovih, red kolibri, prosti i posebjeni, urođeni deformirani provincijalci — moje kuzine, vjaci, tetke, modri od pakosti, koji ležu zajedno s pima, poljski radnici koji mi pričaju da je potok koji teče duž njihovih imanja sveta vodica koju će oni već zauzeti, nadriprovodnici koji su verovali da je rat izbio samo zato da bi se tiše prodravde novine koje su propaganda samog Đavola lišio, ljudi koji, kada im ponuđe više ne može da radi jer je prestari, vešaju konjece o neko drvo jabuke da bi neplatili polisu osiguranja.

... Voleo sam neizmerno ratnu poeziju. Više nego što sam i znao. Pokušao to da vam objasnim Lorenson:

Naravno, vi ste koračali uspravno
prema kapiji istine
i izvrsili ste ono što vam je predodređeno.

Uzvišena smrt daje potstrelka
da se umre još jednom.
Sada, smrti vi ste položili
vašu poslednju zakletvu.
Ali sta je biti s nama koji živimo
i strahujemo još od verovanja
u vaše nepobedive legije?

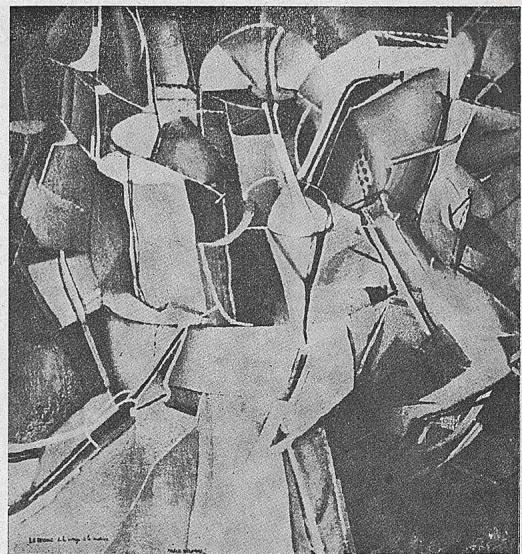
Sada više ne volim stihove kao što su ovi, već druge.
Neke od pesničkih rata sam rado čitao, ostali, oso-bito Tris, su me zaprepastili.

Rat ne može da stvari poeziju, samo pesnici mogu, a rat ne stvara pesnike upravo zato, jer ratnici koji pišu, daju iz sebe u svemu taj rat, to besmisleno pučanje čoveka u čoveku je nešto što se proučava kroz njihov pesnički razvoj još veoma dugo u doba mira. Pesnik, pišući pesmu, je u stanju ponosnosti sa svim izuzevom sa rečima — koje su u većnom kretanju. Samo u zatisu između grozničavog rada na tekstu može da bude u ratu s ljudima. Pesnik može da zaustave kuršume, ali kuršumi — pesmice ne. Šta je pesnički ustvari? Da je čovek koji je pisao ili piše ono, što u svojoj krajnje ljudskoj nestalnoj sutišni, zajedničkoj svim, veruje da je dobra poezija. Ako mu to vrlo reiko polazi za rukom, on je indiferentan prema vibracijama reči i voli da pleni publiku praznom grmljinicom koja ne donosi kišu. Ako se bori on nije pesnik. Ni zanatilja. Samo borac. Taj, velikim slovima napisan, rat može izazvati poeziju samo u inimnim odnosima. Čovek i patnja su većiti i nije u kom obliku će vas posetiti.

... Piši uskoro

DILEN

Preveo Tomislav KETIG

Kompozicija

Marel Dišan:

KRATKO

NEUSPELO

LETO

Zatvorio je knjig iznad koje je sedeo otsutan, dugo se tuširao u dvorištu, prometio košulju, istrećao na ulicu, prošao kroz letnju tišinu preodnevne periferije, već odavan je bilo leto, po pršini, pomalo mu se činilo da je padobranom pau u ovaj grad, uovo godišnje doba, setio se da već duže vremena čita knjigu za knjigom, upordio je to sa nervoznim pušenjem kad se stalno nova cigareta pripajlje na opuščak, osmehnuo se.

dok je prolazio između retkih ljudi kroz svoj star i topli grad Činilo mu se da je sve više stranac u njemu, njihova ozajemna leđa, ismevao je čak i pokusaj sentimentalnosti, ali posmatrajući prazne ulice sa praznim tramvajima najednom je osjetio potrebu da se vidi sa prijateljima, zvonio je na vratinu, oblašao je kafane sa biljarkama, napuštene sportske terene, ali su majke, klenovi, čuvari igrališta, odgovarali da su njegovi prijatelji otputivali negde duž Jadranske obale.

i sada mu se učinilo strahovito glupo što se tako bez ostatka predao knjigama da bi okajao mesec izveznih neuspeha koji su našli prošli godinu, posmatrajući izgorela brda oko grada najednom se suočio sa svim što mu nedostaje, mladiću treba se zabavljati reka je čuvaju poljevajući englesku travu na fudbalskom igralištu, muve u kasapnicama, treba plivati, sladoled se lepljivo topio na kopnenima, život živeti, ustajao vreco vazduh koji iznese bioskopsku publiku, čoveku je između ostalog potrebna i žena, pospane prodavice u knjizarama, znao je da on mora nekud bezati.

Kupio je novine, čitao je dogadaje u dosadnom hladu gradskog parka, civilizacija je promašila, nesigurnost, sada je sasvim sigurno znao da će bezati negde duž obale, njegovih dvadeset osam godina su mogle još uvek da potpuno uživaju u plažama.

... see se je na voz sa dve košulje i kupacim gačicama u sportskoj torbi i kladak se prema moru, prijato predočešće promene, prvo dan iz voza: pusta stanica uskog koloseka, prijavozuća kuća, tri čoveka čuće i piše, ipak je važno s kim se živi, šta bih zaboga radio da u tom mestu moram da prodvedem ostatak života, posle mrak iz voza: svetlo iz wagon obasipa sunčekrete u noći prema istoku.

pa jutro: sve zeleni i žuto, kamenje počinje da blesti, blede masline, ostavio je torbu, skinuo se i maskasto se uputio prema moru, radost, količno promena u dvadeset četiri sata.

zaista neizmetna radost, najzad mislim kako su se zavrsili meseci moga poraza, gazi po usijanom putu, ispred slike sa ukusnim raglednicama, misli predočešću silan vodu po koži, ja sam dosledao svojim godinama jer znam da odaberem način na koji mogu da vratim svoju ravnوت, što manje razmišljam o nepotrebnim stvarima, plivanje, sunčanje, možda spavanje u pesku.

izlazeći iz vode posle dugačkog plivanja koje su je donelo lagunu glavolobju i uku bakru u ustima setio se da ne zna botanički i da je slep za pejaž jer mu je svjedočilo da li su okolo čempresi ili hrastovi, naknadno je primetio da boje nestaju na vrudni i da sve postaje sunčano bleštavo, legao je ledima u pesak, ipak sam preterano ogrezao u sebi jer mi je sasvim sve jedno hoću li proći duž plaže i videti ko je sve tu.

leži na suncu, ne miće se, kroz kožu toplo, izatvorenih očiju seme-nju se teče mediteranska boje, to je vracanje suncu, snop sečanja: bežrinski dečji dani sa Tom Sojeroom u majici, zaboravljena hodenja po planinama, velike radosti dvadesetogodišnjaka, toplo se vraćala vera u stvari, opružen, napunjen suncem, sian od vode, umiran od prošlih dobrih dana koji su se vraćali sasvim srećno povezani u povorku ponovljenih obećanja, izgleda ka prepuštanje, izgleda kao ponovno pronalaženje, izgleda kao da je sve za-bravljeno, ali dođi još tako nepodeljivo oseća približavanje emirenja u svest predloženo bladro saznanje o prisutnim zatvorenim krugovima u kojima se čovek redovno vraca posle nekoliko dana bega, čovek, neopravljivo čovek.

sledeći dan bio je srećniji: snabdevan priborom za podvodni ribolov pušta telo da lagano klizni na nagib pokriven mokrom mahonijom i algama u vodu, trenutak zatvorene oči, sam sebi priprema izmenadenje, onda pogled na bistru podvodnu svjet kamenja, crvenih ježeva, riba, morske trave, peska, boja u izvesnom prelomljenom spektaru, snažni plivaci pokret rukama, posmatranje izbliza bogatstva jedne stene, smireno lagano plivanje po podvodnom pejzažu, duboki ushiši što je otkriven novi svet koji već naje bio smješten u iskustvo, traganje po njemu, retrospektivno traganje po sebi, smješeno osećanje da je u plavdakom položaju moguće kontemplacija, život je obično niz begova, osećanje vode oko mäsića, zaboravljanje konstatacije dobro izabranog bekstva, radosno osećanje zdravo opruženog tela koje lebdi u vodi, čisto osećanje, vatomet radosti zbog tela.

dragi dan isto, ponavljanje tih putovanja nad morskim pejzažom, treći dan isto, četvrti dan isto, zaista osećavaju svake mreže, po kojima su put pretravljivanje u njegovom životu, peti dan poslije kise voda je bila hladna, ta ga je odvelo u oštro zapaljenje pluća, u bunili misao da je preterano mnogo

glavni pisac

Koji je to pisac?

Pisac koji se može čitati u tramvaju, na obali bilo kojih bila čega, na nekom stogu, na nekom mrežu, u repu za kinokarte, u bladnjoj sobi, u vrućoj pčenici, i tako dalje na svim mjestima gdje čovjek može osjetiti potrebu da bude čovjek.

Glavni pisac mora osim toga da bude i sam dovoljno čovjek.

Hećo bih da sebi raslistim jednu stvar i zašto moj glavni pisac nije svim ljudima glavni pisac?

Ali najprije da kažem koji je to pisac i zašto je za mene glavni.

To je Ivan Slamnig.

Obrazioženje:

Moran dokazati da moj glavni pisac nije brbljivac.

U literaturi: ne brbljati ni u kom slučaju. Ni brbljavi dijalog nema opravданja. A što se zbirava onda kad pjesnik počne iskršteni biti najobjektivniji stvar. Iskreno brbljanje. Tada literatura presteće biti umjetnost.

Mora postojati kompleks. Možda je to previše medicinska rječ, ali pokušajmo je shvatiti najenvinjev. Možda kao jedan osjećaj odgovornosti za vlastito postojanje u prostoru i vremenu,

jedan osjećaj koji nije potpuno zadovoljen. Zbog toga javlja se jedan dubli stid (ne sramežljivost). Vjerujem da moj glavni pisac ima taj osjećaj i da ima hrabrosti i cinizma da nam to da do znanja. Kad kažem »cinizam« onda mi to zna po koj putu nadolazi čedna opasna misao: danas smo činik može da bude dobar pisac, jer samo on ima hrabrosti da otkrije svoju trag-riju tajnu. Biokemijska je tvrdoglav stvar i mi je ne možemo odmah promijeniti. Mi se trudimo da u sebi promijenimo tu zasad neugodnu stvar i to je najveći napor koji ljudi stave. Napori antisizifovski. Da bi se stvar (bilko) promijenila treba znati kako ta stvar izgleda i kako djeluje. Moj glavni pisac radi upravo to.

Malo vraćanje na temu obibljanje u literaturi: Pisac koji jednom postane brbljav više se ne zauzavlja. Honorari rasti i alijemnost postaje manjani. Nije li u tome jedna tajna: moći se zauzaviti. Riječ postaje sugestivna, kad prodire, kad razdiri branu naviklosti, kad defloriše sebe samu i ubada u krvavu tajnu. Kad riječ teče a ne otkida se: nema više ničeg u njoj. Rodeno, je mrtvoroden mrtvorodenče.

REDAKCIJA OVOG BROJA ZAKLJUCENA JE 20 JANUARA 1959 GODINE.